

SAMARQAND QADAMJOLARI – O‘ZBEKISTON ZIYORAT TURIZMINING STRATEGIK OMILI

Galiyev Salavat Vildanovich

Guliston davlat universiteti “Tarix” kafedrası o‘qituvchisi

(galiyevsalavat@gmail.com)

Xalilova Sevinch Madjiddinovna

Guliston davlat universiteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Samarqand shahrining tarixiy-madaniy merosi hamda uning O‘zbekiston ziyorat turizmi tizimidagi o‘rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shohi Zinda, Xo‘ja Doniyor, Imom Moturidiy va Hazrati Xizr kabi muqaddas maskanlarning diniy, me‘moriy va ijtimoiy ahamiyati yoritiladi. Samarqandning YUNESKO Butunjahon merosi ro‘yxatiga kiritilishi hamda UNWTO tomonidan “Jahon madaniy turizm poytaxti” maqomini olishi shahar turizm salohiyatining global darajada e‘tirof etilganini ko‘rsatadi. Maqolada ziyorat turizmining milliy o‘zlikni mustahkamlash, diniy bag‘rikenglikni rivojlantirish va hududiy iqtisodiyotga ta’siri asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: Samarqand, ziyorat turizmi, madaniy meros, Shohi Zinda, Xo‘ja Doniyor, Imom Moturidiy, YUNESKO, diniy bag‘rikenglik.

Аннотация: В статье проводится научный анализ историко-культурного наследия Самарканда и его роли в системе паломнического туризма Узбекистана. Освещается религиозное, архитектурное и социальное значение таких святынь, как Шахи Зинда, Ходжа Дониёр, Имам Матуриди и мечеть Хазрати Хызр. Включение Самарканда в Список всемирного наследия ЮНЕСКО, а также присвоение ему статуса «Мировой столицы культурного туризма» UNWTO подтверждают его международное значение.

Обосновывается влияние паломнического туризма на укрепление национальной идентичности, развитие межконфессиональной толерантности и региональной экономики.

Ключевые слова: Самарканд, паломнический туризм, культурное наследие, Шахи Зинда, Ходжа Дониёр, Имам Матуриди, ЮНЕСКО, религиозная толерантность.

Abstract: This article provides a scientific analysis of the historical and cultural heritage of Samarkand and its role in the pilgrimage tourism system of Uzbekistan. It examines the religious, architectural, and social significance of sacred sites such as Shah-i-Zinda, Khoja Doniyor, Imam Maturidi, and the Hazrat Khizr Mosque. The inclusion of Samarkand in the UNESCO World Heritage List and its designation as the “World Capital of Cultural Tourism” by UNWTO highlight its global importance. The study substantiates the role of pilgrimage tourism in strengthening national identity, promoting interfaith tolerance, and contributing to regional economic development.

Keywords: Samarkand, pilgrimage tourism, cultural heritage, Shah-i-Zinda, Khoja Doniyor, Imam Maturidi, UNESCO, religious tolerance.

Bugungi globallashuv sharoitida turizm iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan sohalaridan biri sifatida davlatlarning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida muhim o‘rin egallamoqda. Ayniqsa, ziyorat turizmi nafaqat iqtisodiy foyda keltiruvchi soha, balki jamiyatning ma’naviy hayoti, diniy qadriyatlari va tarixiy xotirasini mustahkamlovchi omil sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng milliy-madaniy merosni tiklash, tarixiy obidalarni restavratsiya qilish va ularni jahon hamjamiyatiga

keng targʻib etish davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biriga aylandi. Bu jarayonda Samarqand shahri alohida oʻrin tutadi, chunki u nafaqat Oʻzbekistonning, balki butun Markaziy Osiyoning eng qadimiy va eng boy tarixiy-madaniy merosga ega hududlaridan biridir.

Samarqand miloddan avvalgi VIII asrda shakllangan boʻlib, qadimda Afrosiyob va Marokanda nomlari bilan mashhur boʻlgan. Buyuk Ipak yoʻli chorrahasida joylashgani tufayli u savdo, hunarmandchilik, ilm-fan va diniy tafakkur markaziga aylangan. Turli davrlarda ahamoniylar, yunon-makedonlar, arab xalifaligi, qoraxoniylar, temuriylar va boshqa sulolalar hukmronligi ostida boʻlgan shahar oʻzida koʻplab sivilizatsiyalarning izlarini mujassam etgan. Ayniqsa, Amir Temur va temuriylar davrida Samarqand Sharq Uygʻonish davrining markaziga aylanib, ulkan meʼmoriy inshootlar, ilmiy maktablar va madrasalar bunyod etildi. 2001-yilda “Samarqand – madaniyatlar chorrahasi” nomi bilan YUNESKO Butunjahon merosi roʻyxatiga kiritilishi shahar tarixiy obidalarining umumbashariy ahamiyatga egaligini tasdiqladi.

Samarqanddagi qadamjolar ziyorat turizmining asosiy obyektlari hisoblanadi. Ulardan eng mashhuri Shohi Zinda majmuasidir. Shohi Zinda IX–XIV asrlarda shakllangan boʻlib, Qusam ibn Abbos nomi bilan bogʻliq muqaddas maskan sifatida eʼtirof etiladi. Majmua oʻzining betakror koshinkor bezaklari, rang-barang gumbazlari va temuriylar davriga oid maqbaralari bilan ajralib turadi. Shohi Zinda nafaqat diniy eʼtiqod markazi, balki oʻrta asrlar meʼmorchiligining nodir namunasi hamdir. Bu yerda qoraxoniylar davridan boshlab mangʻitlar davrigacha boʻlgan meʼmoriy qatlamlar mujassam boʻlib, u tarixiy jarayonlarning uzviy davomiyligini namoyon etadi. Shohi Zinda majmuasi bugungi

kunda ham minglab mahalliy va xorijiy ziyoratchilarni o'ziga jalb etmoqda.

Samarqandning yana bir muqaddas maskani – Xo'ja Doniyor maqbarasi bo'lib, u uch din vakillari tomonidan hurmat qilinadi. Doniyor (Daniil) payg'ambar islom, nasroniylik va yahudiylikda muqaddas shaxs sifatida tan olingan. Mazkur maqbaraning o'ziga xosligi shundaki, u diniy bag'rikenglik va madaniyatlararo muloqot timsoliga aylangan. Maqbara me'morchilik jihatidan cho'zinchoq shaklda bo'lib, dunyodagi eng uzun qabrlardan biri sifatida mashhur. Rivoyatlarga ko'ra, Amir Temur Suzadan Doniyor payg'ambarning bir qism xokini olib kelib, Samarqandda dafn ettirgan. Bugungi kunda bu ziyoratgoh O'zbekistonning diniy tolerantlik siyosatini amalda namoyon etuvchi obyektlardan biridir.

Samarqand ziyorat turizmida muhim o'rin tutuvchi yana bir maskan – Imom Moturidiy maqbarasi hisoblanadi. Imom Abu Mansur Moturidiy (870–944) sunniy aqida ilmining asoschisi sifatida musulmon olamida yuksak e'tirof etiladi. Uning “Kitob ut-tavhid” va “Ta'vilot ul-Qur'on” asarlari islom ilohiyotining fundamental manbalaridan hisoblanadi. Mustaqillik yillarida Imom Moturidiy majmuasi qayta rekonstruksiya qilinib, xalqaro ilmiy konferensiyalar o'tkazildi va Moturidiy ilmiy-tadqiqot markazi tashkil etildi. Bu jarayon ziyorat turizmini ilmiy-ma'rifiy turizm bilan integratsiya qilish imkonini yaratdi.

Shuningdek, Hazrati Xizr masjidi ham Samarqandning qadimiy ziyoratgohlaridan biri bo'lib, u Afrosiyob hududi yaqinida joylashgan. Rivoyatlarga ko'ra, masjidning birinchi g'ishtini Xizr alayhissalom qo'ygan. Mazkur maskan tarixiy manbalarda Samarqanddagi ilk musulmonlar masjidi sifatida tilga olinadi. Hozirgi kunda u ziyoratchilar

va sayyohlar uchun ochiq bo'lib, shahar tarixiy landshaftining ajralmas qismiga aylangan.

So'nggi yillarda Samarqand turizm infratuzilmasi sezilarli darajada rivojlantirildi. Toshkent–Samarqand yuqori tezlikdagi temiryo'l liniyasi, xalqaro aeroport modernizatsiyasi, mehmonxonalar va turistik xizmatlar sonining oshishi shaharni mintaqadagi yetakchi turizm markaziga aylantirdi. 2023-yilda UNWTO Bosh Assambleyasining Samarqandda o'tkazilishi va shahar "Jahon madaniy turizm poytaxti" maqomini olishi uning global miqyosdagi nufuzini yanada mustahkamladi.

Xulosa qilib aytganda, Samarqand qadamjolari O'zbekiston ziyorat turizmining strategik resursi hisoblanadi. Ular milliy o'zlikni mustahkamlash, xalqaro turizm oqimini oshirish, diniy bag'rikenglikni targ'ib qilish va iqtisodiy rivojlanishga xizmat qilmoqda. Kelgusida raqamli turizm platformalarini rivojlantirish, ilmiy ziyorat marshrutlarini yaratish va xalqaro marketing strategiyalarini kuchaytirish Samarqand ziyorat turizmi salohiyatini yanada oshirishi mumkin.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar:

1. Мирзиёев Ш. М. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси (2022–2026). — Тошкент: Ўзбекистон, 2022. — 256 с.

2. Абу Тоҳирхўжа Самарқандий. Самария. — Тошкент: Фан, 1991. — 224 с.

Ahmedov B. Amir Temur. — Toshkent: O'zbekiston, 2002. — 320 s.

3. Azamatov H. O'zbekiston ziyorat turizmi salohiyati. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2015. — 180 s.

4. Abdullayev R. Samarqand qadamjolari va ularning tarixiy ahamiyati // O'zbekiston tarixi. — 2018. — №3. — B. 45–52.

5. UNESCO. Samarkand – Crossroads of Cultures. World Heritage Nomination Dossier. — Paris: UNESCO Publishing, 2001. — 156 p.
6. UNWTO. World Tourism Barometer. — Madrid: World Tourism Organization, 2023. — 98 p.
7. Пололикашвили З. UNWTO General Assembly Report: Samarkand Session. — Madrid: UNWTO, 2023. — 75 p.
8. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси. Зиёрат туризмини ривожлантириш концепцияси. — Тошкент, 2021. — 64 с.